

2. Бранский В.П., Пожарский С.Д. Социальная синергетика и акмеология: Теория самоорганизации индивидуума и социума. – СПб : ПОЛИТЕХНИКА, 2001. –159 с.
3. Галатюк Ю., Тищук В. Підготовка майбутніх учителів фізики до творчої професійної діяльності/ Вісник Львів. Ун-ту. – Сер. пед. 2005. Вип. 19. Ч. 1. С 307-313.
4. Деркач А. А., Кузмина Н. В. Акмеология: пути достижения вершин профессионализма. М., 1993.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. [Електронний ресурс] Навчальний посібник. – Київ. – Академвидав, 2004, 10:35 12.09.2009 Режим доступу http://ebk.net.ua/Book/pedagogics/dichkivska_ip/ part4/ 404 .htm
6. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А., Кандыбович С.Л./ Психология высшей школы/ – Серия: Библиотека практической психологии.- Издательство: Харвест, 2006 г. – 416 с.
7. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 213 с.
8. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. – 2003. – №5. – С. 34–42.
9. Карташова Л.А. Створення умов формування готовності майбутніх вчителів іноземних мов до впровадження засобів інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес// Педагогічний процес: теорія і практика. – Збірник наукових праць. – Київ. : Видавництво “ЕКМО”. – 2008. – С. 74-84.
10. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред.. О.В. Овчарук. – К. : „К.І.С.”, 2004. – 112 с.
11. Ломакина Т.Ю., Сергеева М.Г. Педагогические технологии в профессиональных учебных заведениях. – М. : Academia, 2008. – 288 с.
12. Луговий В. І. Компетентності та компетенції поняттєво-термінологічний дискурс / Вища освіта України №3 (додаток 1) – 2009 р. – Тематичний випуск “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології” – К. : Гнзис, 2009. – 630 с. – С. 8-14.
13. О моделях учебного процесса и теоретических основах проектирования. [Электронный ресурс] Сайт ООО “Экспертиза рисков” 12:34 10.10.2008 Режим доступа <http://www.riskland.ru/lib/models.shtml>

The article deals with the pedagogical modelling as a component of readiness of future teachers of primary school is and as a acceological teaching technology.

Key words: *modelling, pedagogical modelling, readiness to the pedagogical modelling, the competent approach, key competences, innovative competence, acmeological approach.*

УДК 371.134(045)

Берека В.Є.

ПОГЛЯДИ М.М.ДАРМАНСЬКОГО НА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ СТУПЕНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ

У статті розглядаються принципові питання фахової підготовки вчителів початкової школи, запропоновані свого часу відомим українським педагогом-реформатором Миколою Миколайовичем Дарманським. Робота присвячена 65-річчю від його дня народження.

Ключові слова: *освітньо-кваліфікаційний рівень, початкова освіта, спеціальність, однопрофільні навчальні плани, двопрофільні навчальні плани.*

Як свідчить статистика, освітньо-кваліфікаційний рівень працюючих в освітньому просторі України вихователів дітей дошкільного віку та вчителів початкових класів значно нижчий від освітньо-кваліфікаційного рівня вчителів, що викладають основи наук у 5-11 класах загальноосвітніх шкіл. Значна частина цих педагогів мають освіту на рівні педучилища і так працюють до виходу на пенсію. Відсутність у них вищої педагогічної освіти ставить їх у дещо «меншопартісне» становище порівняно зі своїми колегами. Вони не мають можливості здобувати вищі категорії у процесі систематичної п'ятирічної атестації і, як наслідок, заробітна плата у них мала, низьким є також рівень їх пенсійного забезпечення.

Водночас саме ця категорія педагогів формує фундамент усієї майбутньої системної освіти людини – дошкільну і початкову шкільну освіту. Усім відомий вислів К.Д.Ушинського про те, що чим менший вік тих, кого ми виховуємо та навчаємо, тим більше знань вони вимагають від нас [9]. Тому вирішення проблеми підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня педагогів початкових ланок освіти стане запорукою значного покращення системи освіти в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В.І.Луговий у своїй монографії „Педагогічна освіта в Україні” зазначає, що сьогодні «важливою тенденцією є підвищення рівня педагогічної освіти – частка тих, хто здобуває вищу педагогічну освіту у вузах III-IV рівнів акредитації, в цілому зростає. Проте у розрізі окремих регіонів, спеціальностей, видів педагогічної діяльності дана тенденція має різну силу» [5, с.159].

В Україні традиційно підготовка працівників дошкільних закладів та вчителів початкових класів здійснюються на відповідних відділеннях педучилищ (на базі неповної середньої освіти – 9 кл.) та факультетах педагогічних університетів та інститутів (на базі повної середньої освіти – 11 кл.). Практика підготовки педагогів початкової ланки освіти в педучилищах має в цілому значно триваліший в часі досвід реалізації, ніж на факультетах дошкільного виховання та початкового навчання в педагогічних інститутах. Досить тривалий час ведуться розмови про позитивні і негативні моменти одного і другого способів підготовки цих педагогів. Більшість науковців та педагогів-практиків схильні стверджувати, що в педучилищі майбутні вихователі дітей дошкільного віку та вчителі початкової школи одержують більш ґрунтовну підготовку до роботи з дітьми, але рівень їхньої теоретичної психолого-педагогічної підготовки бажає бути кращим. У педагогічних інститутах педагоги одержують більш високий рівень теоретичної підготовки, але практична та методична готовність їх до проведення занять із дошкільниками та молодшими школярами є недостатньою [1].

Мета статті – висвітлити погляди М.М.Дарманського на організаційні проблеми ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Абсолютна більшість педагогічних інститутів та педагогічних університетів України здійснюють підготовку фахівців початкової ланки освіти на базі повної середньої освіти (11 кл.) за 5-річними навчальними планами та подвійними спеціальностями. Наприклад: учитель початкових класів та біології; вчитель початкових класів та образотворчого мистецтва; вчитель початкових класів та музики.

Спершу створюється враження, що такий підхід є доцільним, оскільки це надає більші можливості для перспективного працевлаштування випускників педагогічного факультету. І це є беззаперечним фактом.

Микола Миколайович Дарманський слушно розглядає інший бік цього процесу. Він пропонує уявити собі, що в реальну школу прибув випускник педагогічного факультету, який одержав кваліфікацію вчителя початкових класів та біології. Тут можливі дві ймовірні ситуації.

Перша. Директор школи призначає його на посаду вчителя початкових класів. Згідно з навчальним планом школи його тижневе навантаження становить 24 години

і посада вимагає систематичної роботи як класовода. Чи має змогу цей педагог додатково ще читати уроки біології? Абсолютно ясно, що ні. Навіщо ж він протягом свого навчання на педагогічному факультеті витрачав час на понаднормативне (для вчителя початкової школи) вивчення біології на шкоду своїй психолого-педагогічній та методичній підготовці вчителя початкових класів.

Друга. Директор школи призначає цього випускника педагогічного факультету на посаду вчителя біології із певною кількістю годин педагогічного навантаження. Чи має змогу цей педагог ще одночасно працювати класоводом у початкових класах із тижневим навантаженням 24 години? Однозначно, що ні. Навіщо ж він протягом свого навчання у ВНЗ, готуючись до викладання біології, тратив час і зусилля на понаднормативне (як для біолога) вивчення змісту діяльності вчителя початкових класів.

Микола Миколайович звертає увагу на те, що існує й інший аспект – змістовності та глибини підготовки фахівця-педагога. Він справедливо зазначає, що кожна спеціальність має свої нормативні традиційно усталені терміни підготовки вчителя початкової школи на базі повної середньої освіти (11 кл.) за однопрофільною спеціальністю потрібно готувати 4 роки, а вчителя біології – 5 років. Яким чином, 4-річний навчальний план сумістити з 5-річним і реалізувати якісно це комплексне навчання протягом 5-ти років? Це ж стосується і інших поєднань спеціальностей. Якщо співставити навчальні плани факультетів початкового навчання і музично-педагогічних й художньо-графічних факультетів, то й тут побачимо надзвичайно різочу різноплановість фахової підготовки.

Дійсно, поєднання спеціальностей у процесі підготовки вчителів в університетах є доцільним і корисним для освіти, але тільки в тому разі, коли це поєднання є логічним за своїм змістом. Наприклад: вчитель біології та хімії; вчитель біології та географії; вчитель української та іншої мови і літератури; вчитель фізики та математики; вчитель математики та інформатики і т. п.

М.М.Дарманський застерігав й від іншого негативного наслідку практики 5-річної двопрофільної підготовки педагогів початкової ланки освіти. Адже педагогічні училища готують вихователів дітей дошкільного віку і вчителів початкових класів на базі неповної середньої школи (9 кл.) за однопрофільною спеціальністю протягом 4 років. Але їхні випускники не можуть продовжувати навчання на відповідних факультетах педагогічних інститутів за скороченим терміном у системі ступеневої освіти (як цього вимагають постанови Кабінету Міністрів України № 507 від 24 травня 1997 року та № 65 від 20 січня 1998 року) [6; 7] внаслідок неспівпадання (навіть на перших-других курсах інститутів) однопрофільних 4-річних навчальних планів педучилищ та двопрофільних 5-річних навчальних планів педагогічних факультетів. Випускники педагогічних училищ, котрі бажають отримати повну вищу освіту за обраною спеціальністю, змушені вступати на перший курс відповідного педагогічного факультету. Термін підготовки педагога початкової школи складає:

$$\begin{array}{|c|} \hline 4 \text{ роки} \\ \hline \text{педучилище} \\ \hline \end{array} + \begin{array}{|c|} \hline 5 \text{ років} \\ \hline \text{педінститут} \\ \hline \end{array} = \begin{array}{|c|} \hline 9 \text{ років} \\ \hline \end{array}$$

Вже тоді Микола Миколайович ставив резонне запитання: хіба можна дозволити собі таку безпідставну трату коштів на підготовку педагогів з цих важливих для освіти, але не складних за своєю сутністю спеціальностей?

Він переконливо доводив, що на практиці існує й інше. Кращі випускники педучилища не вважають доцільним (після закінчення навчання в ньому і здобуття диплома молодшого спеціаліста) продовження навчання на педагогічному факультеті за тією ж спеціальністю (нехай із «добавкою»). Вони вступають на навчання на інші факультети: філологічні, історичні, фізико-математичні, природничі. Після здобуття повної вищої освіти ці молоді педагоги переважно йдуть працювати за другою набутою спеціальністю (з повною вищою освітою) і в початкові класи вже ніколи не

повертаються. Тобто, створена ситуація, котра сприяє «вимиванню» потенційно кращих педагогів зі сфери діяльності початкової школи [3].

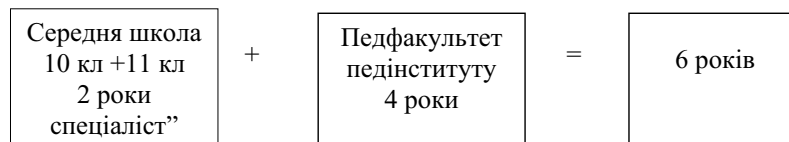
Знаний педагог дає поради, як поліпшити процес підготовки фахівців початкової ланки освіти [2].

По-перше, доцільно запровадити фундаментальну підготовку вихователів дітей дошкільного віку та вчителів початкових класів у педагогічних інститутах та університетах на базі повної середньої освіти (11 кл.) за 4-річними однопрофільними навчальними планами. Це дасть змогу більш цілеспрямовано і поглиблено готувати цих педагогів і збільшити кількість годин їхньої практичної підготовки на базі навчальних закладів. Можна дати вчителю початкових класів поглиблено необхідні для школи знання із іноземної мови, образотворчого мистецтва, музики, фізкультури, хореографії, запровадивши на педагогічних факультетах додаткові спеціалізації (на зразок тих, що культивуються в педучилищах) без збільшення терміну підготовки.

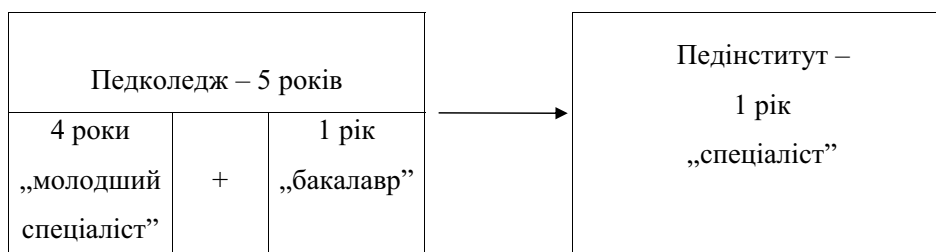
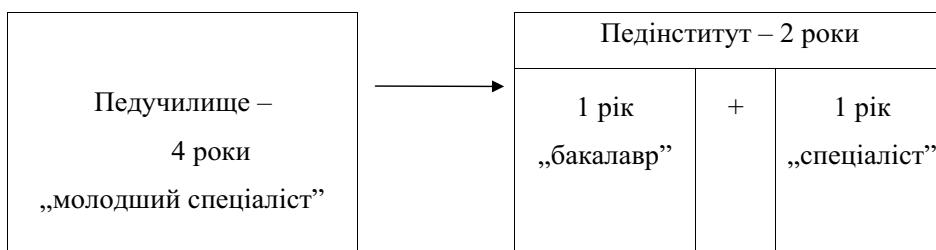
По-друге, переглянути навчальні плани педагогічних училищ і педагогічних факультетів інститутів та університетів, здійснити їх корекцію з метою створення умов для продовження навчання «молодшими спеціалістами» – випускниками педучилищ за стаціонарною формою в інституті за системою ступеневої освіти і скороченими термінами. Тобто, після 4-х років навчання в педучилищі «молодший спеціаліст» матиме змогу вступити на 3-й курс педагогічного факультету і ще за 1 рік навчання отримати освітньо-кваліфікаційний рівень „бакалавр” і на 4-му курсі протягом наступного року – освітньо-кваліфікаційний рівень «спеціаліст» з повною вищою освітою. Тоді схема ступеневого навчання буде мати вигляд:

Така схема за термінами узгоджується зі схемою підготовки фахівців на педагогічних факультетах на базі середньої школи:

По-третє, ступеневу підготовку педагогів початкової освіти можна здійснювати на базі двох педагогічних навчальних закладів:

Таку ступеневу підготовку М.М.Дарманський реалізував і на базі одного навчального закладу – Хмельницькому гуманітарно-педагогічному інституті (нині Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія) [8]. Досі тут здійснюється навчання педагогів на базі неповної середньої школи (9 кл.). Це є важливим для випускників сільських 9-річних шкіл. Разом з тим рання професійна адаптація до педагогічної професії з 15-16 років приносить свої позитивні результати. Існуюча сьогодні ідея тотальної трансформації педагогічних училищ у педагогічному коледжі із наданням права підготовки „спеціалістів” не може бути реалізована, оскільки вона не узгоджується із положеннями Закону України «Про освіту» [4].

Микола Миколайович не безпідставно вважав, що із 52 функціонуючих в Україні педагогічних училищ і педагогічних коледжів принаймні 20 (тих, які розташовані в столиці, у великих містах і обласних центрах) можуть трансформуватись у педінститути. Бажання й устремління для цього є.

Давно функціонуючі в освітньому просторі України педагогічні інститути мають тенденцію переходу в розряд педагогічних університетів. Це є позитивний процес. Нехай деякі з них не дотягують до нового статусу, але він буде зобов'язувати їх до подальшого розвитку. В кінцевому результаті це призведе до того, що кожна область держави зможе забезпечити себе педагогічними кадрами за рахунок регіональних вищих педагогічних закладів.

Але це може призвести до того, що така інституція як „педагогічний інститут” зникне. Коли ж згадані 20 педагогічних училищ чи коледжів стануть навчальними закладами III рівня акредитації, то в перспективі в освітньому просторі України будуть функціонувати 30 педагогічних училищ і педагогічних коледжів, 20-25 педагогічних інститутів, 25 педагогічних університетів. Педагогічні училища і педагогічні коледжі повинні налагодити взаємозв'язки із педагогічними університетами на шляхах реалізації ступеневої підготовки педагогічних кадрів із тих спеціальностей, що в них культивуються.

Спеціальності вихователя дітей дошкільного віку та вчителя початкових класів є такими, набір на навчання за якими на платній основі за рахунок фізичних осіб не здійснити. Але без цих педагогів неможливе функціонування системи освіти. Це мусить бути турботою як центральних так і регіональних органів влади і відповідних бюджетів. Ці фінансові вкладення посилять фундамент освітньої системи в державі – дошкільну та початкову шкільну освіту. А як відомо, за міцного фундаменту міцно стоїть вся будівля...

Описану систему ступеневої підготовки педагогів можна здійснювати для тих педагогічних спеціальностей, де відповідно до Постанови Кабінету Міністрів № 507 від 24 травня 1997 року [6] визначені рівні молодших спеціалістів: дошкільне виховання; початкове навчання; соціальна педагогіка; образотворче мистецтво; фізкультура; трудове навчання; музика.

Як практик, М.М.Дарманський вважав, що реалізація ступеневої підготовки педагогічних кадрів принесе значний економічний ефект (за рахунок узгодження навчальних планів та скорочення термінів підготовки) без зниження якості навчання. Разом з тим підвищиться освітньо-кваліфікаційний рівень педагогів із цих важливих для школи напрямів з усіма позитивними наслідками для особистості вчителя.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Позитивне вирішення проблеми підвищення освітнього рівня педагогів вищезазначених спеціальностей можливе лише шляхом відкриття на базі великих педагогічних училищ і педагогічних коледжів спеціалізованих педагогічних інститутів та включення всіх інших вищих педагогічних навчальних закладів I-II рівнів акредитації у систему реалізації ступеневої підготовки педагогічних кадрів.

Думки М.М.Дарманського щодо ступеневої підготовки педагогів початкової ланки освіти актуальні й сьогодні. Важливо ними скористатися в практичній роботі.

Список використаних джерел

1. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти / Я. Я. Болюбаш. – К. : Компас, 1997. – 64 с.
2. Дарманський М. М. Організаційні проблеми ступеневої підготовки педагогів початкової ланки освіти / М. М. Дарманський // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. – 1985. – Вип. 186. – С. 121–126.
3. Дарманський М. М. Форми і методи спільної діяльності органів управління освітою в регіоні, інституту удосконалення вчителів та педагогічних вузів по реалізації неперервної освіти педагогічних кадрів / М. М. Дарманський. – Хмельницький : ЦНТЕІ, 1991. – 35 с.
4. Закон України «Про освіту»: підписаний Президентом України 23 березня 1996 року. – К. : Генеза, 1996. – 36 с.
5. Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку / За заг. ред. акад. О. Г. Мороза. – К. : МАУП, 1994. – 196 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 р. № 507.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» від 20 січня 1998 р. № 65.
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту» від 29 листопада 2000 р. № 1759.
9. Ушинський К. Д. Твори: в 6 т. / К. Д. Ушинський. – К. : Вища школа, 1994.

The article depicts the principle questions of professional training of teachers of primary school which have been proposed by the famous Ukrainian teacher-reformer Mykola Mykolayovych Darmansky have been viewed in the article. The work has been dedicated to the 65th date of his birth.

Key words: *educational-qualificational level, primary education, speciality, one type curriculums, two type curriculums.*

УДК: 373.5.016:94(100):004(043.3)

Богдановська Л.П.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНИХ ТА МЕРЕЖЕВИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

У статті розглядаються можливості використання інформаційно-комунікаційних програмних засобів для вирішення проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів.

Ключові слова: *програмні засоби, інформаційно-комунікаційні технології, пізнавальна активність.*

Актуальність досліджень проблеми інформатизації шкільної освіти сьогодні переоцінити важко. Причин тому кілька: це і все зростаючий розвиток інформаційних технологій, все більша доступність використання електронних засобів не тільки для навчання, але й для задоволення щоденних інформаційних потреб, це й піднесення ролі інформації в суспільстві та цінність інформаційного продукту, яка вже має все більш реальні, все більш відчутні виміри, це й закономірна увага дослідників до інформаційних технологій, до таких підходів до навчання, які потребують технічного забезпечення, а в підсумку дають нові результати, актуальні для сучасної методичної науки. Актуальність піднятої проблеми лежить також і у площині філософії освіти, адже знаменує собою чи не магістральний напрям розвитку, оскільки школа майбутнього без інформаційно-комунікаційних технологій вже не можлива.

© Богдановська Л.П., 2011